

СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

THE STATE OF FOOD SECURITY IN UKRAINE

Досліджено питання забезпечення продовольчої безпеки України в контексті самозабезпечення. Проведено аналіз динаміки виробництва основних груп харчових продуктів. Здійснено аналіз фінансової діяльності підприємств харчової промисловості та їх рентабельності. Досліджено товарну структуру експорту та імпорту продовольства й розраховано коефіцієнт покриття імпорту експортом за товарними продовольчими групами.

Ключові слова: продовольча безпека, самозабезпеченість, рівень імпортозалежності країни.

Актуальність проблеми. Загострення проблеми продовольчої безпеки на глобальному рівні пов'язане не лише з вичерпанням можливостей світової агросистеми, а й з комплексом, передусім, політичних рішень країн, які сьогодні найбільш суттєво впливають на світове продовольче забезпечення. Наукове осмислення цієї проблематики потребує подальшого розвитку, що дозволить розробити дієві та ефективні механізми управління процесами забезпечення населення світу доступним та повноцінним харчуванням. Втім, нині відбувається загострення питання щодо здатності країни самостійно забезпечувати себе необхідним обсягом та асортиментом харчових продуктів.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню проблем продовольчої безпеки присвячено велику кількість праць зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема, С. С. Бекенова, З. Біктімірової, О. Бородіної, П. Т. Бурдукова, П. Гайдуцького, О. І. Гойчук, В. Г. Гусакова, М. Я. Дем'яненка, З. М. Ільїної, С. М. Кваші, Д. Ф. Крисанова, В. Месель-Веселяка, Л. В. Молдаван, Т. Л. Мостенської, Р. П. Мудрака, М. С. Оглуздіна, О. Д. Орлова, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука, І. Г. Ушачова, О. М. Шпичака, О. В. Шубравської, В. Юрчишина та ін. Вченими визначено принципи і ознаки продовольчої безпеки, але нині, коли на тлі глобалізації особливо гострим стає завдання захисту суверенітету країни, першочерговим є питання самозабезпеченості продовольством.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження забезпечення раціонального та ефективного використання наявного ресурсного потенціалу вітчизняного продовольчого комплексу, скорочення негативного сальдо зовнішньоторговельного балансу України, рівня імпортозалежності країни як умови самозабезпечення країни продовольством.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор України є одним із провідних виробничо-територіальних утворень національної економіки, який в останні роки позиціонується як драйвер економічного зростання країни і як атрактор, що забезпечує продовольчу безпеку. Втім, сільське господарство України нині перебуває у надзвичайно складній ситуації, що зумовлено, зокрема, низкою таких причин:

- незадовільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств через обмеженість доступу до кредитних ресурсів (процентна ставка перевищує 30 % річних);
- відсутність сучасних методик управління аграрними підприємствами;
- брак коштів для дотацій сільськогосподарським товаровиробникам;
- зниження доступності продовольства через зростання цін на агропродовольчу продукцію;
- найнижчий рівень заробітної плати серед галузей економіки;
- переважання в експортному товарному асортименті сільськогосподарської сировини (частка в експорті сировинних видів продукції до ЄС становила у 2014 р. 76 %);
- домінування корпорацій агрохолдингового типу, які спеціалізуються, як правило, на виробництві окремих видів рослинницької експортоорієнтованої продукції, що призводить до надконцентрації земельних угідь та укрупнення господарств;
- відокремлення розвитку агропромислового виробництва від проблем та перспектив розвитку сільських територій [1].

Стосовно забезпечення фізичної достатності продовольства, слід зазначити, що за певний проміжок часу спостерігалася тенденція щодо зростання обсягів виробництва харчових продуктів – індекс продукції зріс від 38 % (1998 р.) до 121 % (2007 р.). Якщо у роки глобальної фінансової кризи

(2008 – 2009 рр.) падіння виробництва вітчизняної промислової продукції становило (від попереднього року) у 2008 р. 94,8 %, а у 2009 р. – 78,1 %, то у харчовій промисловості падіння було меншим і становило 97,8 та 94 %. У кризовому 2013 р. виробництво вітчизняної промислової продукції становило 95,7 % (від попереднього року), а у харчовій промисловості падіння було значнішим – 94,9 %. Виходячи із соціальної спрямованості цієї галузі, це є ознакою не тільки економічної, а й соціальної кризи в країні. У 2014 р. падіння виробництва вітчизняної промислової продукції було ще значнішим і становило 89,9 %, а у харчовій промисловості, навпаки, відбулося зростання до 102,5 %.

Динаміку змін у виробництві певних продовольчих груп, напоїв і тютюнових виробів наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Індекси промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за видами діяльності (відсотків до попереднього року)

Показники	2011	2012	2013	2014
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	102,9	101,0	94,9	102,5
Виробництво харчових продуктів	106,7	101,8	96,1	104,6
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	106,6	103,9	108,1	100,5
Перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків	89,5	112,9	105,0	98,7
Перероблення та консервування фруктів і овочів	112,7	105,0	99,7	102,9
Виробництво олій та тваринних жирів	104,7	110,4	92,6	121,5
Виробництво молочних продуктів	94,1	103,9	100,6	100,1
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів	101,4	104,5	95,2	100,6
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	99,6	105,8	99,8	100,5
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	100,2	99,9	96,4	89,5
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	99,7	97,7	93,7	93,5
Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	99,8	104,6	100,7	82,0
Виробництво інших харчових продуктів	118,1	93,7	85,7	110,8
Виробництво цукру	143,1	82,0	58,9	166,8
Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	97,7	97,4	100,5	76,2
Виробництво чаю та кави	110,0	126,0	109,8	106,1
Виробництво прянощів і приправ	101,3	98,5	98,5	93,1
Виробництво інших харчових продуктів	123,9	107,2	119,5	112,6
Виробництво напоїв	94,2	99,0	91,5	91,7
Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	91,9	100,2	89,1	91,7
Виробництво виноградних вин	71,1	84,7	93,7	97,1
Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних та інших вод, розлитих у пляшки	95,1	102,0	93,0	93,9
Виробництво тютюнових виробів	93,2	98,5	91,8	104,5

Джерело: розраховано на основі [2]

Стосовно забезпечення достатності та доступності продовольства слід відзначити, що за даними Державної служби статистики України кількість прибуткових підприємств у галузі перевищує кількість збиткових і становить 62 % (з урахуванням фінансових результатів до оподаткування). Середній рівень рентабельності операційної діяльності підприємств харчової промисловості – 4,8 % [2]. Протягом 2010 – 2014 рр. фінансове сальдо підприємств лишалося позитивним і тільки у 2014 р. мало від'ємний результат (-5468,6 тис. грн.) (табл. 2).

Таблиця 2

**Результати фінансової діяльності підприємств харчової промисловості України у 2010 – 2014 рр.
(млн. грн.)**

Показник	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Переробна промисловість					
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	5304,9	17 133,6	-1842,4	-1897,2	-135 282,9
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	60,6	64,5	64,1	65,2	65,2
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток/фінансовий результат, млн. грн.	33 784,7	49 035	45 808,2	38 217,6	44 108,8
Підприємства, які одержали збитки у % до загальної кількості підприємств	39,4	35,5	35,9	34,8	34,8
Фінансовий результат підприємств, які одержали збитки, млн. грн.	28 479,8	31 901,4	47 650,6	40 114,8	179 392
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів					
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	4899,2	4772,4	10 421,2	9447,9	-14 723,6
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	60,3	59,5	61,7	62,9	62,4
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток/фінансовий результат, млн. грн.	10 525,2	12 235,3	15 708,9	14 816,5	13 887,8
Підприємства, які одержали збитки у % до загальної кількості підприємств	39,7	40,5	38,3	37,1	37,6
Фінансовий результат підприємств, які одержали збитки, млн. грн.	5626	7462,9	5287,7	5368,6	28 611,4
виробництво харчових продуктів					
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	1711,4	1145,2	5820,3	5102,1	-12 989,2
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	61,3	60,7	62,8	63,8	63,5
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток/фінансовий результат, млн. грн.	6474	7444,1	10 434,3	9355,7	10 109,4
Підприємства, які одержали збитки у % до загальної кількості підприємств	38,7	39,3	37,2	36,2	36,5
Фінансовий результат підприємств, які одержали збитки, млн. грн.	4762,6	6298,9	4614	4253,6	23 098,6
виробництво напоїв					
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	920,8	1282,8	2343	1606,3	-2510,3
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	54,2	50,9	54,8	56,6	54,3
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток/фінансовий результат, млн. грн.	1779	2445,9	2910,4	2702,5	1787,7
Підприємства, які одержали збитки у % до загальної кількості підприємств	45,8	49,1	45,2	43,4	45,7
Фінансовий результат підприємств, які одержали збитки, млн. грн.	858,2	1163,1	567,4	1096,2	4298
виробництво тютюнових виробів					
Фінансовий результат (сальдо), млн. грн.	2267	2344,4	2257,9	2739,5	775,9
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	41,7	58,3	46,2	60,0	22,2
Фінансовий результат підприємств, які одержали прибуток/фінансовий результат, млн. грн.	2272,2	2345,3	2364,2	2758,3	1990,7
Підприємства, які одержали збитки у % до загальної кількості підприємств	58,3	41,7	53,8	40,0	77,8
Фінансовий результат підприємств, які одержали збитки, млн. грн.	5,2	0,9	106,3	18,8	1214,8

Джерело: розраховано на основі [2]

Як свідчать статистичні дані, у 2014 р. серед підприємств вітчизняної промисловості 63,5 % підприємств одержали чистий прибуток у розмірі 76 253,3 млн. грн., серед підприємств харчової промисловості 62,4 % підприємств одержали чистий прибуток у розмірі 13 887,8 млн. грн., причому прибуткових підприємств з виробництва харчових продуктів, які одержали чистий прибуток у розмірі 10 109,4 млн грн., було 63,5 %. У виробництві напоїв у 2014 р. рівень прибуткових підприємств становив 54,3 %, а чистий прибуток – 1787,7 млн. грн. Частка прибуткових підприємств у виробництві тютюнових виробів – 22,2 %, а чистий прибуток – 1990,7 млн. грн. Проте фінансове сальдо було від’ємним для: промисловості (-)166 414,0 млн. грн.; переробної промисловості (-)135 282,9 млн. грн.; харчової промисловості (-)14 723,6 млн. грн.; виробництва напоїв (-)2510,3 млн. грн., але у виробництві тютюнових виробів фінансовий результат був додатним, а саме 775,9 млн. грн.

Рентабельність виробництва харчових продуктів у 2010 – 2014 рр. була достатньо низькою. Так, рівень рентабельності операційної діяльності підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за аналізований період не перевищував 6,4 %, з виробництва харчових продуктів – 5,5 %, а з виробництва напоїв – 7 %, проте рівень рентабельності операційної діяльності підприємств з виробництва тютюнових виробів був значно вищим – майже 32 %. Втім, у 2014 р. спостерігається збитковість усієї діяльності підприємств (табл. 3), але цей показник був кращим для виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, виробництва харчових продуктів, виробництва напоїв, ніж для промисловості країни та переробної промисловості. Рентабельним було тільки виробництво тютюнових виробів.

Таблиця 3

Рентабельність діяльності підприємств України у 2010 – 2014 рр., %

Показник	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств					Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість	3,5	4,7	3,4	3,0	1,6	0,8	1,7	0,2	-0,3	-9,4
Переробна промисловість	2,3	2,9	1,8	2,1	-0,6	-0,3	0,3	-1,1	-1,1	-11,3
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	4,5	4,2	6,4	6,1	5,1	0,9	0,8	2,5	2,3	-4,5
виробництво харчових продуктів	3,6	3,3	5,5	5,1	4,8	0,1	0,0	1,7	1,4	-4,5
виробництво напоїв	3,9	4,5	7,0	5,8	2,0	1,0	1,5	3,9	2,5	-7,2
виробництво тютюнових виробів	26,3	26,6	24,8	31,8	19,2	17,0	17,9	15,8	19,6	2,7

Джерело: розраховано автором за даними [2]

Загалом виробництво тютюнових виробів щорічно показує найвищий показник рентабельності від операційної діяльності: з 2010 – 2013 рр. він щорічно зростав і у 2013 р. становив 31,8 %. Хоча у 2014 р. цей показник і знизився, все ж серед досліджуваних галузей він мав найвище значення і становив 19,2 %. В цілому всі галузі працюють ефективно, але стосовно виробництва харчових продуктів показник рентабельності від операційної діяльності за 2010 – 2014 рр. знаходився в межах від 3,9 до 5,8 %, що свідчить про незначне перевищення фінансового результату від операційної діяльності над витратами. Отже, необхідно впроваджувати інноваційні технології та розробляти стратегічні напрями щодо ефективної діяльності підприємств переробної галузі.

Головною проблемою для підприємств харчової промисловості є забезпеченість сировиною. Особливо гостро це питання стоїть для м'ясопереробних та молокопереробних підприємств. Так, на думку Д. Ф. Крисанова, Л. О. Удова, О. М. Варченко, вищезазначені підприємства майже на 50 % забезпечуються м'ясосировиною, вирощеною в господарствах населення, на 80 % – виробленою в цих господарствах молокосировиною [3]. Використання несертифікованої сировини, яка не відпові-

дає державним стандартам якості, не може гарантувати належний рівень якості кінцевої продукції. Зрозуміло, що підвищений попит на якісну сировину спричиняє значне зростання цін на неї, що збільшує собівартість виробленої продукції та знижує рентабельність виробництва. Але значне зростання тарифів на тепло, паливо та електроенергію зумовило ще більше зниження рентабельності виробництва та збитковості. Переробна промисловість України за 2014 р. за рівнем рентабельності усієї діяльності підприємств була збитковою і нерентабельною, найбільше збитків було отримано від перероблення та консервування фруктів і овочів (-10,6 %) а найменш збитковим було виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів (-0,2 %), про що свідчать дані рис. 1.

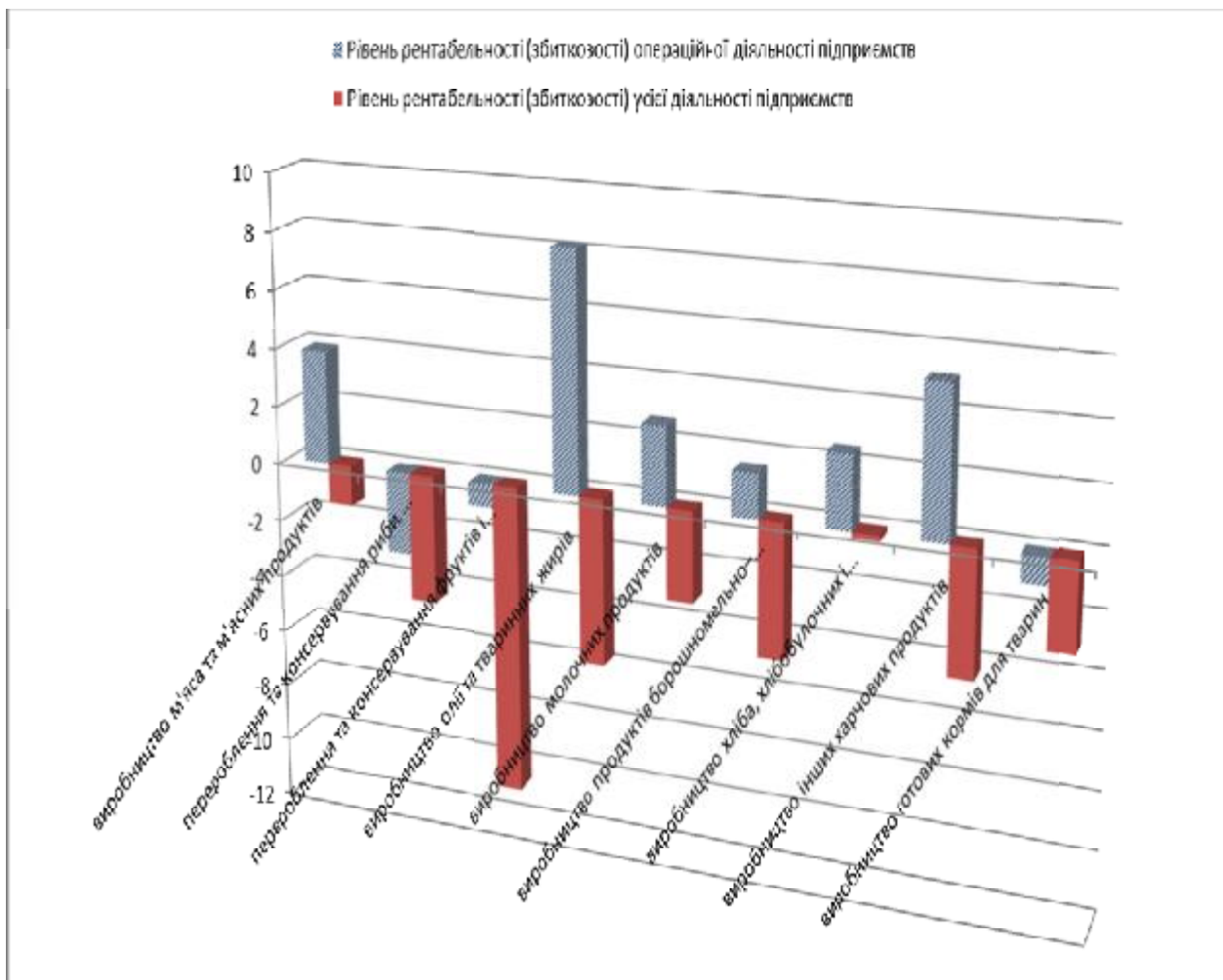

Рис. 1. Рентабельність діяльності підприємств харчової промисловості України у 2014 р.

Джерело: розраховано на основі [2]

З метою визначення перспектив вирішення імпортозалежності країни необхідно проаналізувати внесок харчової промисловості у забезпечення продовольчої незалежності країни (табл. 4). Пороговий критерій індикатора продовольчої незалежності країни становить – 30 % [4].

Найбільш імпортозалежними у 2014 р. залишаються такі позиції: риба та рибопродукти – 75,4 % (у 2013 р. – 73,1 %), плоди, ягоди та виноград – 35,1 % (у 2013 р. – 45,8 %), олія рослинна всіх видів – 39,8 % (у 2013 р. – 49,8 %) [5].

Виходячи з того, що по окремих продовольчих групах країна є імпортозалежною, необхідно дослідити зовнішньоекономічну діяльність підприємств харчової промисловості. Нинішня модель взаємодії України зі світовим ринком характеризується надмірною відкритістю національної економіки, зростанням обсягів імпорту товарів з високою доданою вартістю і експортом переважно сировинних товарів та залежністю національної економіки від кон'юнктури світових товарних ринків.

За таких умов зростання обсягів імпорту може нести загрози порушення національної безпеки та формування надвисокої залежності внутрішнього виробництва і споживання від імпортованих това-

рів, що й обумовлює актуальність дослідження. Динаміку обсягів експорту та імпорту продукції харчової промисловості наведено у табл. 5.

Таблиця 4

Стан імпортозалежності України за окремими групами продовольства

Показник	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Харчові продукти					
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	2,6	1,7	2,8	2,4	2
М'ясо і м'ясопродукти	15,9	10,4	17,1	13,0	8,5
Молоко і молокопродукти	2,9	2,7	4,2	5,5	3,7
Риба і рибопродукти	71,6	66,7	71,1	73,1	75,4
Яйця	0,9	0,4	0,5	0,6	0,9
Овочі та баштанні	4,7	3,8	2,9	3,2	3,2
Плоди, ягоди та виноград	51,3	48,3	48,1	45,8	35,1
Картопля	0,5	0,6	0,4	0,4	38,1
Цукор	20,5	15,3	0,6	0,7	0,2
Олія рослинна всіх видів	46,9	39,8	39,1	49,8	39,8
з неї олія соняшникова	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Джерело: розраховано на основі [5]

У 2010 – 2013 рр. спостерігається тенденція поступового зростання частки імпорту у структурі продовольства протягом останніх років, але за аналізований проміжок часу обсяг експорту значно перевищує обсяг імпорту продукції харчової промисловості, майже на 60 %.

Таблиця 5

Динаміка обсягів експорту та імпорту продукції харчової промисловості України у 2010 – 2014 рр. (млрд. дол. США)

Показник	Роки					Темп зміни до попереднього року				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг експорту продукції харчової промисловості	6,1	7,4	8,8	8,3	8,0	132,6	121,3	118,9	94,3	96,4
Обсяг імпорту продукції харчової промисловості	3,9	4,4	4,7	5,0	3,7	114,7	112,8	106,8	106,4	74,0
Сальдо	2,2	3,0	4,1	3,3	4,3	183,3	136,4	136,7	80,5	130,3

Джерело: складено на основі даних [6]

Різке скорочення імпорту у 2014 р. скоріше свідчить про значне зниження купівельної спроможності громадян та девальвацію національної валюти, що призвела до зростання цін на імпортні товари.

Основними причинами зниження експорту (а відтак – надходження валютної виручки) упродовж аналізованого періоду були:

- 1) зменшення світових цін на товари з низькою доданою вартістю, до яких належить більша частина експорту агросектора країни;
- 2) торговельні війни із Російською Федерацією (обмеження на постачання окремих видів українських продуктів тваринного і рослинного походження);
- 3) антидемпінгові заходи Європейського союзу;
- 4) політична і соціально-економічна ситуація в Україні.

Розрахунок коефіцієнта покриття імпорту експортом (за основними експортними товарами продовольчої групи) свідчить, що вітчизняна продукція домінує на внутрішньому ринку. Це підтверджує суттєве переважання доходів від експорту над витратами на імпорт (рис. 2).

Тенденція до зростання значень цього співвідношення є ознакою конкурентних переваг зазначених груп вітчизняних товарів над імпортними аналогами.

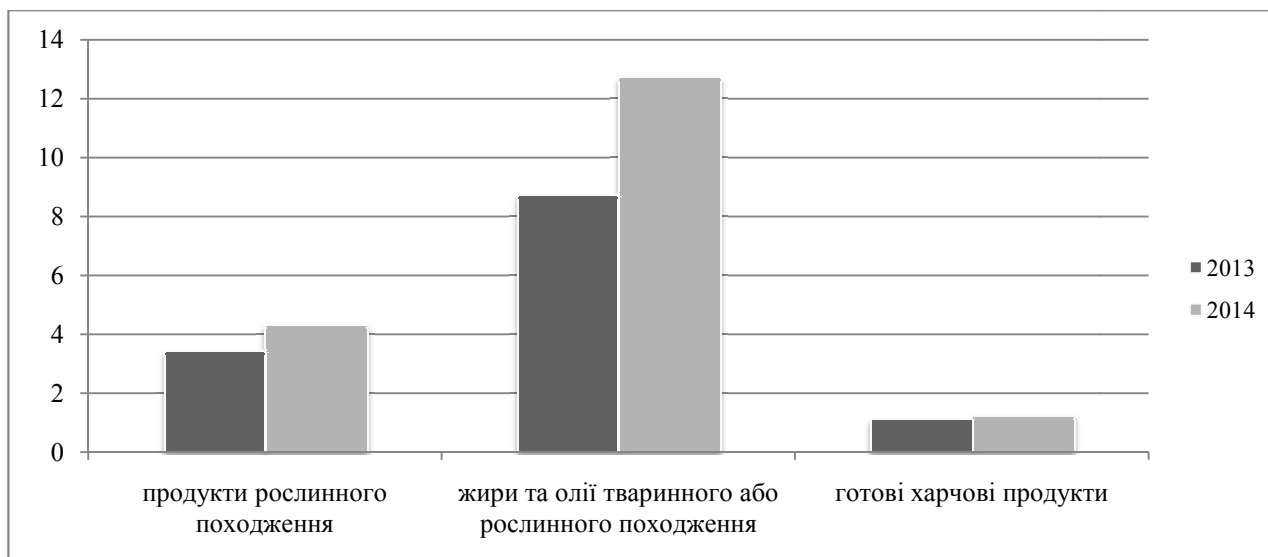

Рис. 2. Динаміка покриття імпорту експортом в Україні в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни у 2013 – 2014 рр.

Джерело: розраховано на основі [2]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, з огляду на українські реалії і практичні аспекти перспективної реалізації концепції продовольчої безпеки в нашій країні, у змістовну сутність цього поняття обов'язково слід включати необхідність самозабезпечення країни основними продуктами харчування. Не заперечуючи пріоритет задоволення потреб населення України необхідним обсягом якісних, доступних і екологічно безпечних харчових продуктів, слід розширити експорт готових харчових продуктів, що потребує усебічної підтримки вітчизняного товаровиробника.

Список використаної літератури

1. Зінчук Т. О. Агропродовольчий потенціал співробітництва у форматі Україна-Польща / Т. О. Зінчук // ZNUV – 2016. – 47 (2). – С. 285–300.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Крисанов Д. Ф. Потенціал харчових галузей АПК України : структурні трансформації та результативність використання / Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова, О. М. Варченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2013. – № 1. – С. 121–135.
4. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Кабінету Міністрів України від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1>
5. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : стат. зб. 2014 / [відп. ред. О. М. Прокопенко]. – К. : Держ. служба статистики України, 2015. – 55 с.
6. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>

References

1. Zinchuk, T. O. (2016), "Agri-food potential of cooperation in Ukraine-Poland format" ["Ahroprodovol'chyyu potential spivrobotnytstva u formati Ukrayina-Pol'shcha", ZNUV, vol. 47 (2), pp. 285–300.
2. The official site of state statistics service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Krysanov, D. F., Udova, L. O., Varchenko, O. M. (2013), "The potential of food industry of Ukraine's agriculture : structural transformations and the efficiency", *Visnyk Sumskoho natsionalnoho agrarnoho universytetu*, No. 1, pp. 121–135.
4. "The method for calculation of the level of economic security of Ukraine" ["Metodyka rozrahunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny"] (2007): the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine as on 02.03.2007, vol. 60, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1>

5. Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine [Balansy ta spozhyvannya osnovnyh produktiv harchuvannya naselennyam Ukrayiny] (2015): stat. collection 2014, Derzh. sluzhba statystyky Ukrayiny, 55 p.
6. The official site of the Ministry of agrarian policy, available at: <http://minagro.gov.ua>

V. Yatsenko

THE STATE OF FOOD SECURITY IN UKRAINE

The article goal is to study the ensuring of rational and efficient use of available resource potential of domestic food sector, to reduce negative Ukrainian foreign trade balance and the level of country import dependence as a condition of food country self-sufficiency.

Ukraine's agricultural sector is one of the leading industrial subdivisions of the national economy, which in recent years has positioned as a driver of economic growth and an attractor, ensuring food security. However, the agriculture of Ukraine is now in a very difficult situation due to a number of reasons.

The problem of food security of Ukraine in the context of self-sufficiency is studied. The analysis of the dynamics of production of major food groups is made. Financial activities of food industry enterprises and their profitability are analyzed. Commodity structure of food export and import is investigated and import-export ratio for commodity food groups is calculated.

Thus, given the Ukrainian realities and practical aspects of prospective implementation of the concept of food security in our country, it is necessary to include self-sufficiency of the country in food products in the content essence of this concept. Without denying the priority needs of the population of Ukraine in necessary amount of high-quality, affordable and environmentally sound food products, it is necessary to expand the export of processed food products that requires comprehensive support of domestic producers.

Keywords: *food security, self-sufficiency, level of country import dependence.*